

O‘ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNING YAIMDAGI ULUSHI VA IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIRI

Karimov Hojiakbar Abdusamadjon o‘g‘li

Qo‘qon universiteti iqtisodiyot yo‘nalishi 2 kurs magistri

[+998908524161 yodgorovbek11@gmail.com](mailto:yodgorovbek11@gmail.com)

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonda elektron tijoratning YAIMdagi ulushi va iqtisodiy o‘shishga ta’siri tahlil qilinadi. Soha oxirgi yillarda tez rivojlanib, kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlash, xizmatlar sektorini kengaytirish va yangi ish o‘rinlarini yaratish orqali mamlakat iqtisodiyotiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Maqolada rasmiy statistika va xalqaro manbalarga tayangan holda elektron tijorat hajmi, YAIMdagi ulushi, raqamli to‘lov tizimlari, internet foydalanuvchilari soni va prognozlar keltiriladi. Shuningdek, sektorning rivojlanish omillari, mavjud muammolar va kelajak istiqbollari yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Elektron tijorat, YAIM, iqtisodiy o‘shish, raqamli iqtisodiyot, O‘zbekiston, e-commerce, onlayn savdo, kichik va o‘rta biznes, raqamli to‘lovlar.

Kirish

Raqamli texnologiyalar tez sur‘atlarda rivojlanib borayotgan zamonaviy iqtisodiyot sharoitida elektron tijorat (e-commerce) global savdo tizimining ajralmas qismiga aylangan. Internet tarmoqlarining kengayishi, mobil va onlayn to‘lov vositalarining rivojlanishi, logistika infratuzilmasining takomillashuvi elektron savdoni sezilarli darajada rivojlantirmoqda. Ushbu jarayonlar nafaqat xalqaro bozorlarda, balki mahalliy iqtisodiyotlarda ham o‘z aksini topmoqda. O‘zbekiston ham bu tendensiyadan chetda qolmay, so‘nggi yillarda elektron tijoratni davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgiladi. Elektron tijoratning iqtisodiyotdagi o‘rni ko‘p qirralidir. Birinchidan, u chakana savdo sohasini modernizatsiya qiladi, xaridor va sotuvchi o‘rtasidagi masofaviy aloqani imkon qadar soddalashtiradi va xarajatlarni kamaytiradi. Ikkinchidan, kichik va o‘rta biznes subyektlariga bozorga kirish imkoniyatini kengaytiradi, hududiy cheklovlarni yo‘qotadi va eksport salohiyatini oshiradi. Uchinchidan, elektron tijorat xizmatlar, logistika, IT, marketing va kuryerlik sohalarini rivojlantirish orqali yangi ish o‘rinlarini yaratadi va bandlikni oshiradi.

O‘zbekiston Respublikasi Statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2019–2023 yillarda e-commerce sohasida yaratilgan yalpi qo‘shilgan qiymatning YAIMdagi ulushi 0,1 foizdan 1,2 foizgacha oshdi. Bu elektron tijoratning mamlakat iqtisodiyotiga ta’siri tobora ortib

borayotganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, sohada ayrim muammolar ham mavjud: logistika infratuzilmasi ayrim hududlarda yetarli emas, aholining raqamli savodxonligi past, an’anaviy savdo shakllari esa hali ham ustunlik qiladi.

Shu bois, O‘zbekistonda elektron tijoratning YAIMdagi ulushini aniqlash va uning iqtisodiy o‘lishga ta’sirini baholash dolzarb ilmiy masala hisoblanadi. Ushbu maqola elektron tijoratning mamlakat iqtisodiyotidagi hozirgi holati, rivojlanish omillari, iqtisodiy ta’sirlari va kelajak istiqbollarini tahlil qilishga bag‘ishlangan.

Asosiy qism

O‘zbekistonda elektron tijorat sohasining rivojlanishi oxirgi besh yil ichida jadal sur’atlarda kuzatilmoqda. Rasmiy statistika ma’lumotlariga ko‘ra, 2016 yilda mamlakatda elektron savdo hajmi taxminan 6 mlrd so‘mni tashkil qilgan bo‘lsa, 2024 yilga kelib u 15,2 trillion so‘mga yetgan. Bu ko‘rsatkich elektron tijoratning mamlakat iqtisodiyotidagi rolining oshib borayotganini ko‘rsatadi.

YAIMdagi ulush jihatidan ham ijobiy o‘lish kuzatiladi. 2019 yilda elektron tijorat orqali yaratilgan yalpi qo‘shilgan qiymatning YAIMdagi ulushi atigi 0,1 foizni tashkil etgan bo‘lsa, 2021 yilda 0,5 foizga, 2022 yilda 1,0 foizga va 2023 yilda 1,2 foizga yetgan. Ushbu o‘lish sur’ati kichik bo‘lsa ham, elektron tijoratning mamlakat iqtisodiyotida tobora muhimroq bo‘lib borayotganini ko‘rsatadi. Bozorning kengayishiga bir qator omillar ta’sir qilmoqda. Birinchidan, internet foydalanuvchilari soni oshib bormoqda. 2025 yil boshiga kelib, O‘zbekistonda internet foydalanuvchilari soni 32,7 millionni tashkil etib, aholining 87,2 foizini tashkil qiladi. Bu elektron savdo uchun keng iste’molchi bazasini yaratmoqda. Ikkinchidan, raqamli to‘lov tizimlari kengayib, onlayn xaridlarni qulay va xavfsiz qilmoqda.

Tadqiqotlarga ko‘ra, mamlakatda iste’mol operatsiyalarining 60 foizidan ortig‘i raqamli to‘lovlar orqali amalga oshirilmoqda. Uchinchi omil – davlat qo‘llab-quvvatlashi. Hukumat telekommunikatsiya infratuzilmasini modernizatsiya qilmoqda, 5G texnologiyasini joriy qilmoqda va elektron xizmatlarni rivojlantirishga investitsiya kiritmoqda. Elektron tijorat iqtisodiy o‘lishga bir necha yo‘nalishda ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Birinchi navbatda, YAIM tarkibida xizmatlar sektorining ulushi oshadi. Elektron savdo orqali yaratilgan qo‘shilgan qiymat moliya, logistika, IT va marketing kabi sohalarga tarqaladi, bu esa iqtisodiy faoliyatni diversifikatsiya qiladi. Ikkinchidan, kichik va o‘rta biznes subyektlari bozorga kirish xarajatlarini kamaytiradi va ularning hududiy chegaralarni yengib o‘tishiga imkon yaratadi. 2023 yilda O‘zbekistonda faoliyat yuritayotgan e-commerce kompaniyalar soni uch baravar oshgani qayd etilgan. Shuningdek, elektron tijorat yangi ish o‘rinlarini yaratadi.

Logistika, kuryerlik, IT xizmatlari, raqamli marketing va onlayn to‘lov tizimlari orqali bandlik oshadi, bu esa xizmatlar sektorining YAIMdagi hissasini oshirishga yordam beradi. Bundan tashqari, soliq tushumlari ham ko‘payadi. Masalan, 57 ta xorijiy IT kompaniyasi

O‘zbekistonda ro‘yxatdan o‘tib, budjetga 70 mlrd so‘m miqdorida soliq to‘lagan. Shunga qaramay, sohada muammolar mavjud. Ayrim hududlarda logistika infratuzilmasi yetarli emas, aholining raqamli savodxonligi past va an‘anaviy savdo shakllari ustunlik qiladi. Bu esa elektron tijoratning YAIMdagi ulushi tez kengayishiga to‘sqinlik qilmoqda. Shu bilan birga, elektron tijoratning kelajakdagi o‘shishi istiqbollari ijobiy bo‘lib, prognozlarga ko‘ra, 2027 yilga borib bozori hajmi 1,8–2,2 mlrd dollargacha yetishi kutilmoqda. Natijada, O‘zbekistonda elektron tijoratning YAIMdagi ulushi va iqtisodiy o‘shishga ta’siri oshib borayotgani aniq ko‘rinadi. Sektor rivojlanishi raqamli iqtisodiy transformatsiyani tezlashtiradi, kichik biznesni qo‘llab-quvvatlaydi, yangi ish o‘rinlarini yaratadi va soliq tushumlarini ko‘paytiradi, bu esa mamlakat iqtisodiyotining barqaror o‘shishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda elektron tijorat bozori hali shakllanish bosqichida bo‘lsa-da, sohaning iqtisodiyotdagi roli tobora ortib bormoqda. 2019–2023 yillarda e-commerce orqali yaratilgan yalpi qo‘shilgan qiymatning YAIMdagi ulushi 0,1 foizdan 1,2 foizgacha oshgani, ushbu sektorda tezkor o‘shish kuzatilayotganini tasdiqlaydi.

Elektron tijorat kichik va o‘rta biznes subyektlariga bozorga kirish imkonini yaratadi, logistika, IT, marketing va xizmatlar sohasida yangi ish o‘rinlarini taqdim etadi hamda soliq tushumlarini ko‘paytiradi. Shuningdek, elektron savdoning rivojlanishi raqamli iqtisodiyot transformatsiyasini tezlashtiradi, hududiy cheklovlarni yo‘qotadi va iste’molchilar uchun xaridni qulay qiladi. Biroq ayrim muammolar – logistika infratuzilmasining yetishmasligi, raqamli savodxonlik pastligi va an‘anaviy savdoning ustunligi – sohaning yanada kengayishiga to‘sqinlik qilmoqda.

Kelgusida davlat tomonidan raqamli infratuzilmani rivojlantirish, elektron to‘lovlar xavfsizligini oshirish va aholi o‘rtasida raqamli savodxonlikni oshirish tadbirlari amalga oshirilsa, elektron tijoratning YAIMdagi ulushi sezilarli darajada oshadi. Shu bilan birga, bu mamlakat iqtisodiyotining barqaror o‘shishi va raqamli iqtisodiyotga muvaffaqiyatli integratsiyasini ta’minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo‘mitasi. (2024). *Elektron tijorat va YAIMdagi ulushi bo‘yicha rasmiy ma’lumotlar*. <https://stat.uz/>
2. Trade.gov. (2025). *Uzbekistan eCommerce market overview*. U.S. Department of Commerce. <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/uzbekistan-ecommerce>

3. Kursiv Media. (2025, April 29). *E-commerce accounts for just 3% of Uzbekistan's retail market*. <https://uz.kursiv.media/en/2025-04-29/e-commerce-accounts-for-just-3-of-uzbekistans-retail-market/amp/>
4. In-library.uz. (2024). *Raqamli to'lov tizimlari va elektron tijoratning rivojlanishi* [Ilmiy maqola]. <https://in-library.uz/index.php/ijai/article/view/120608>
5. Akabirxodjayeva, D., & Abdullayev, A. (2024). *TEKNOLOGIK INNOVATSIYALARNING JAHON MOLIYA BOZORINING RIVOJLANISHIGA TA'SIRI*. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 13, 89-96.
6. Axadjon o'g'li, A. A., & Murotovich, M. F. (2024). *O 'ZBEKISTON KELAJAGINI SHAKLLANTIRISHDA JSTNING HAL QILUVCHI ROLI: MINTAQALAR BO 'YICHA BARQAROR VA INKLYUZIV RIVOJLANISH*. University Research Base, 498-502.
7. Axadjon o'g'li, A. A. (2024). *MAMLAKAT IQTISODIYOTINING O 'SISHIDA FDI NING ROLI*. University Research Base, 691-694.
8. Акабирходжаева, Д. Р., & Абдуллаев, А. А. (2024). *ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ НА РАЗВИТИЕ МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО РЫНКА*. Экономика и социум, (11-1 (126)), 729-739.
9. Axrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). *TA'LIM SIFATI OSHISHIDA JSTNING O 'RNI*. YANGI O 'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(1), 113-118.
10. Akhrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). *IMPACT, RESULTS AND CONSEQUENCES OF WTO ACCESSION ON THE EDUCATION SYSTEM*. International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives, 2(1), 6-15.
11. Abdullaev, A., & Odilova, M. (2024). *The Role of WTO in Improving the Quality of Education*. Yosh Tadqiqotchi Jurnal, 3(1), 140-148.
12. Murotovich, M. F., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). *TA'LIMDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING ROLI*. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 9, 237-240.
13. Tursunboy o'g'li, N. J., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). *O 'zbekistonning jahon savdo tashkilotiga a'zo bo 'lish uchun uzoq yo 'li va xitoy tajribasi*. Qo 'qon universiteti xabarnomasi, 1, 43-47.
14. Azamjon o'g'li, U. A., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). *Sun'iy intellekt va raqamli iqtisodiyot rivojlanishi*. Qo 'qon universiteti xabarnomasi, 1, 73-75.
15. Axadjon o'g'li, A. A., & Tursunboy o'g'li, N. J. (2023). *SANOATNING YAIMGA TA'SIRINI BAHOLASH*. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 1 (1), 290–293.
16. Turanboyev, B., Abdupattayev, A., & Abdullaev, A. (2023). *INFLYATSIYANING QIMMATLI QOG'OZLAR DAROMADIGA TA'SIRI*. Yosh tadqiqot Jurnal, 2(2), 88-100.